

Στάδια αναπτύξεως των παθών (Άγιος Θεοφάνης ο Έγκλειστος)

[Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Αγ. Θεοφάνης ο Έγκλειστος / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη / Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#)

Στάδια αναπτύξεως των παθών: λογισμοί, συναισθήματα και επιθυμίες.

Τα πάθη εμφανίζονται μέσα μας κάθε τόσο. Η εμφάνισή τους πιστοποιεί την ακαθαρσία μας, αλλά δεν μας ενοχοποιεί. Ένοχοι είμαστε από τη στιγμή που κλίνουμε ευνοϊκά προς οποιοδήποτε πάθος, από τη στιγμή, δηλαδή, που όχι μόνο δεν το θεωρούμε ως εχθρό και δεν το πολεμάμε με το θυμό, αλλά και το

καλοδεχόμαστε, όποτε εμφανίζεται, βρίσκοντας απόλαυση στον ερεθισμό που μας προξενεί. Αυτή η στάση δείχνει διάθεση συμφιλίωσης με το πάθος και, συνεπώς, εναντιώσεως στον Θεό• «γιατί όποιος έχει σαρκικό φρόνημα, εχθρεύεται τον Θεό» (Ρωμ. η´ 7).

Μόλις αρχίζει η ευνοϊκή κλίση προς το πάθος, όσο ανεπαίσθητη κι αν είναι αυτή, αρχίζει και η ενοχή. Και όσο αυξάνεται η πρώτη, τόσο αυξάνεται και η δεύτερη. Στη συνέχεια θα σου περιγράψω την σχετική διαδικασία:

Όλη μέρα οι λογισμοί κινούνται. Κινούνται και περιπλανιούνται πέρα-δώθε. Οι περισσότεροι είναι λογισμοί μάταιοι, καθώς αναφέρονται σε κοινές καθημερινές υποθέσεις και εργασίες ρουτίνας. Ανάμεσα σ' αυτούς τους λογισμούς ξεφυτρώνουν κάπου-κάπου και άλλοι, που αποτελούν κενά ονειροπολήματα. Όλοι τους συνωστίζονται άτακτα στην επιφάνεια της ψυχής, δημιουργώντας εκεί σύγχυση και αναστάτωση. Σου έχω πει άλλοτε, πως ν' αντιμετωπίζεις αποτελεσματικά αυτή τη σύγχυση, που σου αφαιρεί την μνήμη του Θεού, και πως ν' αποκαθιστάς μέσα σου την τάξη και την ηρεμία.

Εκεί, λοιπόν, που κάθεσαι και συλλογίζεσαι, ανάμεσα στους άλλους λογισμούς σου παρουσιάζεται κι ένας αλλόκοτος "επισκέπτης". Παρουσιάζεται και απαιτεί την προσοχή σου. Το υπογραμμίζω: Απαιτεί την προσοχή σου. Μην τον αφήσεις ποτέ να περάσει απαρατήρητος. Δίχως την παραμικρή χρονοτριβή, σταμάτα τον και ανάκρινέ τον: Ποιός είναι; Από που έρχεται; Τι θέλει; Τις απαντήσεις δεν θα σου τις δώσει εκείνος. Θα τις βρεις εσύ, αφού τον παρατηρήσεις προσεκτικά.

Ας υποθέσουμε πως είναι ένας άνθρωπος που κάποτε σε προσέβαλε και που τώρα, είτε αυτόματα είτε συνειρμικά, έρχεται στον νου σου. Είναι βέβαιο πως η θύμηση αυτού του προσώπου και της προσβλητικής του συμπεριφοράς θα γεννήσει μέσα σου αγανάκτηση, οργή, ακόμα και την επιθυμία της εκδικήσεως, θα σε φέρει δηλαδή σε μια κακή ψυχική κατάσταση. Πρόκειται, επομένως, για λογισμό εχθρικό. Και αφού πρόκειται για λογισμό εχθρικό, πρέπει να τον αντιμετωπίσεις εχθρικά: Να τον αποκρούσεις και να τον διώξεις μακριά με περιφρόνηση και θυμό.

Έτσι θα εξουδετερώσεις το τέχνασμα του πονηρού, που σου έβαλε τον λογισμό, και θ' αποφύγεις την παγίδα του. Αν, απεναντίας, δεχθείς τον λογισμό και συγκρατήσεις στον νου σου την εικόνα του ανθρώπου που σε προσέβαλε, θ' ακολουθήσουν κι άλλοι λογισμοί, κι άλλες εικόνες, που θα αναπαραστήσουν πολύ ζωντανά και με κάθε λεπτομέρεια στην φαντασία σου το επεισόδιο της προσβολής. Η νοερή αναπαράσταση του επεισοδίου θα ξεσηκώσει στην καρδιά την οργή, δηλαδή ένα συναίσθημα εμπαθές. Και πρέπει να ξέρεις, ότι κάθε φορά που επιτρέπεις σε εμπαθή συναισθήματα να εκδηλωθούν, συντελείς στην εδραίωση των αντίστοιχων παθών στην ψυχή σου.

Αν συνέλθεις έγκαιρα, αν θυμηθείς και συναισθανθείς πόσο κακό είναι να γίνεσαι έρμαιο οποιουδήποτε πάθους, τότε θ' απομακρύνεις τόσο το εμπαθές συναίσθημα από την καρδιά σου όσο και τον λογισμό που το προκάλεσε από τον νου σου. Έτσι η ταραχή θα περάσει και η εσωτερική ειρήνη θ' αποκατασταθεί. Διαφορετικά, γύρω από το εμπαθές συναίσθημα, που έχει ξεσηκωθεί στην καρδιά, θα μαζευτούν κι άλλα, ερεθίζοντάς το. Αυτά τα συναισθήματα θ' αρχίσουν να σου προκαλούν σκέψεις όπως οι ακόλουθες: «Πως τόλμησε αυτός ο άνθρωπος να με προσβάλει; Ποιός νομίζει πως είναι; Κανένας σπουδαίος; Δεν μπορώ να παραβλέψω τέτοια προσβολή. Μήπως είμαι κατώτερή του; Αν αφήνω τον καθένα να μου φέρεται μ' αυτόν τον τρόπο, η ζωή μου θα γίνει μαρτυρική. Α, όλα κι όλα! Πρέπει οπωσδήποτε να του δείξω πως, όταν ενεργεί έτσι, θα πληρώνεται με το ίδιο νόμισμα».

Να, η επιθυμία σου για εκδίκηση έχει κιόλας ωριμάσει. Το πάθος ριζώνει όλο και πιο βαθιά στην ψυχή σου. Είναι το τρίτο στάδιο. Και σ' αυτή την φάση, αν συνέλθεις, μπορείς να σταματήσεις το κακό. Μπορείς να διώξεις την επιθυμία. Η επιθυμία, βλέπεις, δεν συμπίπτει με την απόφαση. Τη μια στιγμή έρχεται, την άλλη μπορεί να φύγει. Έτσι, αν απαλλαγείς από την επιθυμία, θα επανέλθεις στην ειρηνική σου κατάσταση• αν όχι, η ταλαιπωρία σου θα συνεχιστεί.

Κοίτα πως από τον λογισμό γεννήθηκε το συναίσθημα και πως απ' αυτά τα δύο γεννήθηκε η επιθυμία. Ο νους κυριεύθηκε από το πάθος. Η ψυχή μολύνθηκε από την αμαρτία, αμαρτία ωστόσο μόνο νοερή ίσαμε τούτη την ώρα. Είναι μακρύς ακόμα ο δρόμος ως την πράξη. Ανάμεσα στην επιθυμία και την πράξη υπάρχουν δύο ακόμα στάδια, α) η απόφαση και β) ο σχεδιασμός της πράξεως.

Το πως διαμορφώνεται η απόφαση δεν είναι πάντα φανερό. Σε εμβρυώδη μορφή ενυπάρχει ήδη στην επιθυμία. Στην συνέχεια αναπτύσσεται μαζί με τον σχεδιασμό της πράξεως, δηλαδή την επιλογή των μέσων, τον προσδιορισμό των μεθόδων και την εξεύρεση των καταλλήλων συνθηκών. Η απόφαση είναι ολοκληρωμένη, όταν όλα πια έχουν σχεδιαστεί και προμελετηθεί. Τότε η πράξη έχει ήδη συντελεστεί νοερά, η αμαρτία έχει ήδη διαπραχθεί μπροστά στον Θεό, οι εντολές έχουν ήδη

καταπατηθεί, η συνείδηση έχει ήδη παραβιαστεί.

Συχνά περνάει πολύς καιρός από την γέννηση της επιθυμίας ως την απόφαση και τον σχεδιασμό της πράξεως. Η ψυχή συγκρατείται από τον φόβο του Θεού. Ο νους δεν ξεχνάει τις εντολές του Ευαγγελίου. Και η συνείδηση δεν σωπαίνει. Όλες, ωστόσο, οι σωτήριες παραινέσεις της αψηφούνται. Γι' αυτό ακριβώς ήδη στην απόφαση υπάρχει παράβαση και αμαρτία. Ο λογισμός, το συναίσθημα και η επιθυμία έχουν πλέον κυριεύσει όλη την ψυχή. Η κλίση προς την αμαρτία, πάντως, δεν είναι ακόμη ακαταμάχητη. Ακαταμάχητη γίνεται από την στιγμή που η ψυχή αρχίζει να μελετά με προσοχή και επιμονή τον τρόπο ικανοποίησης του πάθους. Τότε πια βαδίζει προς την ολοκλήρωση της αμαρτίας.

Όσο η απόφαση διαμορφώνεται, η ελευθερία περιορίζεται. Η ψυχή όλο και πιο έντονα αισθάνεται πως είναι απόλυτα αναγκασμένη να πραγματοποιήσει τον εμπαθή σκοπό της. Αλλά τέτοια υποχρέωση δεν έχει. Αυτό που αισθάνεται είναι μία αυταπάτη, μία πλάνη. Η απόφασή της μπορεί να παραμείνει ανεκπλήρωτη εξ αιτίας οποιουδήποτε κωλύματος, που ενδεχομένως θα παρουσιαστεί. Ίσως, όμως, και αυτοθέλητα να παραιτηθεί από τον σκοπό της η ψυχή, αν υπερισχύσουν τελικά μέσα της ο φόβος του Θεού και η φωνή της συνειδήσεως. Διαφορετικά, ο εμπαθής σκοπός πραγματοποιείται, όπως σχεδιάστηκε. Ας υποθέσουμε, λοιπόν, ότι το σχέδιο υλοποιήθηκε. Το πάθος ικανοποιήθηκε. Η αμαρτία διαπράχθηκε. Η απόφαση μετουσιώθηκε σε πράξη. Τι άλλο απομένει να γίνει; Φαινομενικά τίποτα. Μα δεν είναι έτσι. Το κακό έχει προεκτάσεις και επακόλουθα.

Π ρ ω τ ο ν. Ως την στιγμή της πτώσεως ο φόβος του Θεού και η συνείδηση απλώς αγνοήθηκαν και περιφρονήθηκαν• τώρα, με την πτώση, παραβιάστηκαν και καταπατήθηκαν. Ως την στιγμή της πτώσεως η συνείδηση ήταν σαν μια μητέρα που πάσχιζε να αποτρέψει τον γιο της - την ψυχή - από την αμαρτία, κι εκείνος απλώς δεν της έδινε σημασία• τώρα με την πτώση, ο γιος αμαρτάνει, απαντώντας στις ικεσίες της μητέρας του με γρονθοκοπήματα και χαστούκια.

Δ ε υ τ ε ρ ο ν. Τώρα η εσωτερική διεργασία, που οδήγησε στην πτώση, επηρεάζεται από τα εξωτερικά γεγονότα. Και θα συνεχίσει να επηρεάζεται, εκτός κι αν ο άνθρωπος μετανοήσει. Αν δεν το κάνει, θα γεύεται για πάντα τους καρπούς της αμαρτίας.

Τ ρ ι τ ο ν. Η θεία χάρη εγκαταλείπει τον άνθρωπο, που απομακρύνεται από τον Θεό και πηγαίνει με τον εχθρό του. Τότε μαραζώνει, λυγίζει, αισθάνεται να συντρίβεται κάτω από ένα βαρύ φορτίο. Σ' αυτόν εκπληρώνεται ο λόγος του Κυρίου για το δαιμονικό πνεύμα που επιστρέφει με άλλα εφτά πιο πονηρά (Ματθ. ιβ' 43-45). Μελαγχολία, ανησυχία, ψυχοπλάκωμα - να ποιός είναι ο μισθός του

πάθους που ικανοποιήθηκε. Απίστευτο! Από την ικανοποίηση του πάθους ο άνθρωπος περιμένει έναν παράδεισο: «Θα είστε σαν θεοί» (Γεν. Γ΄ 5). Μόλις όμως το ικανοποιήσει, βγαίνει από την πλάνη και διαπιστώνει πως ο ποθητός “παράδεισος” δεν ήταν παρά μια αυταπάτη. Τώρα έχει μείνει με το κενό, την οδύνη, την στενοχώρια, το βάρος. Βλέπει πως η προσδοκία του διαψεύσθηκε. Περίμενε να χαρεί, μα έγινε το εντελώς αντίθετο. Ο δρόμος που πήρε, δρόμος ενδόσεως στο πάθος, τον οδήγησε στην αμαρτία και την κατάθλιψη.

Ας έρθουμε τώρα σ’ εσένα. Τι θα κανείς απ’ όσα έχουμε πει; Αν η απόφασή σου να υπηρετήσεις τον Κύριο είναι ειλικρινής, αν ο νους σου είναι αδιάλειπτα προσηλωμένος στον Θεό με ευλάβεια και αν επιτηρείς αυστηρά τον εαυτό σου, τότε είναι αδύνατο να κινηθεί ποτέ η ψυχή σου προς την ικανοποίηση της εμπαθούς επιθυμίας, επομένως είναι αδύνατο και να γευθεί τους πικρούς καρπούς της.

Να ποιός είναι ο εσωτερικός σου αγώνας.

Λογισμός η συναίσθημα η επιθυμία εμπαθής περνάει μερικές φορές από την ψυχή αστραπιαία, σχεδόν ασυνείδητα. Σε τέτοια περίπτωση, δεν είμαστε ένοχοι, αν μόλις συνειδητοποιήσουμε την προσβολή, διώξουμε με απέχθεια και θυμό το λογισμό η το συναίσθημα η την επιθυμία. Ενοχή έχουμε, αν, μετά την συνειδητοποίηση της προσβολής, καθυστερήσουμε ν’ αντιδράσουμε η και ολότελα αδρανήσουμε. Ο βαθμός της ενοχής μας τότε είναι ανάλογος με την καθυστέρηση η την αδράνειά μας. Διώξε τον λογισμό, και δεν θα υπάρξει συναίσθημα η έλξη. Δεν έδιωξες έγκαιρα τον λογισμό, και γεννήθηκε μέσα σου κάποιο εμπαθές συναίσθημα; Διώξε το συναίσθημα, και δεν θα υπάρξει επιθυμία. Δεν έδιωξες έγκαιρα ούτε το συναίσθημα, και γεννήθηκε μέσα σου κάποια εμπαθής επιθυμία; Διώξε τουλάχιστον την επιθυμία, και δεν θα κινηθείς προς το πάθος.

Αν, παρατηρώντας στο νου σου έναν εμπαθή λογισμό, τον δέχεσαι συνειδητά και αυτοπροαίρετα, είσαι ένοχη. Κι αυτό γιατί δέχεσαι κάτι, που ξέρεις πως είναι ενάντιο στον Θεό και σ’ εσένα. Δεν είσαι ένοχη, όμως, όταν αθέλητα δέχεσαι τον λογισμό, φτάνει να τραβάς αμέσως την προσοχή σου μακριά του και να τον διώχνεις.

Αν αφήνεις θεληματικά τον λογισμό να στέκεται στο νου σου όσο χρειάζεται για να γεννηθεί ένα εμπαθές συναίσθημα στην καρδιά σου, η ενοχή σου αυξάνεται λίγο. Και αν, μετά την γέννηση του εμπαθούς συναισθήματος, συνεχίζεις να συντηρείς μέσα σου τον λογισμό που το προκάλεσε, με συνέπεια την έξαψή του, τότε η ενοχή σου διπλασιάζεται. Αν, πάλι, μόλις αντιλαμβάνεσαι την γέννηση του εμπαθούς συναισθήματος το διώχνεις, είσαι ένοχη μόνο για την θεληματική σου παράδοση σ’ έναν εμπαθή λογισμό, όχι και για το συναίσθημα, που προκαλείται απ’

αυτόν.

Αν, τέλος, μετά την συνειδητή αποδοχή τόσο του εμπαθούς λογισμού όσο και του εμπαθούς συναισθήματος, γεννιέται μέσα σου η επιθυμία για κάποιαν εμπαθή ενέργεια, λ.χ. εκδίκηση, τότε η ενοχή σου αυξάνεται λίγο ακόμα. Και αν, μόλις αντιλαμβάνεσαι την εμπαθή επιθυμία, δεν την αποδιώχνεις, αλλά την αφήνεις να χρονίζει μέσα σου, η ενοχή σου αυξάνεται περισσότερο.

Δεν θα προχωρήσω άλλο. Αυτά είναι αρκετά, νομίζω, για τη διαφωτισή σου. Βλέπεις και μόνη σου ότι, αν διώξεις αμέσως τον εμπαθή λογισμό, βάζεις τέλος στον πόλεμο πριν καν αρχίσει. Χωρίς λογισμό, ούτε συναίσθημα γεννιέται ούτε επιθυμία. Πάρε απόφαση να ενεργείς μ' αυτόν τον τρόπο. Γιατί να ταλαιπωρείσαι άσκοπα από τον πόλεμο των παθών, κάποτε μάλιστα και να κινδυνεύεις; Έχεις ήδη αποφασίσει να μην υποκύπτεις στα πάθη, που είναι αντίθετα στο θέλημα του Θεού. Ήρθε, λοιπόν, κάποιος λογισμός και, χωρίς να το θέλεις, προκάλεσε ένα εμπαθές συναίσθημα; Διώξε αμέσως και τον λογισμό και το συναίσθημα. Πριν προλάβεις ν' απαλλαγείς από την παρουσία τους, μήπως γεννήθηκε μέσα σου μία εμπαθής επιθυμία; Διώξε την κι αυτή μαζί τους δίχως καθυστέρηση. Να έχεις ως αρχή: Μη δέχεσαι συνειδητά και θεληματικά εμπαθείς λογισμούς, συναισθήματα η επιθυμίες. Μόλις εμφανίζονται μέσα σου, πρέπει να τα διώχνεις με θυμό και απέχθεια. Αν έτσι ενεργείς, θα είσαι πάντοτε αθώα μπροστά στον Θεό και στην συνείδησή σου. Στην ψυχή σου θα υπάρχουν πάθη, αλλά θα υπάρχει και αθωότητα. Άλλωστε, θα αγωνίζεσαι με ζήλο για την καθαρσή σου από τα πάθη.

Ο Κύριος να σ' ευλογεί!

Πηγή: agiazoni.gr